IOAN GHEORGHIŞOR
"Petru Maior" University of Târgu-Mureş

EUGEN JEBELEANU – A POET OF CIVIC SARCASM

Abstract: The pamphleteer string of Eugen Jebeleanu's lyricism vibrated especially in the poems from the volume "Songs against death" (1963) and in the second cycle, "Civil Parables"of the volume "Hanibal" (1972). Jebeleanu, a militant poet, led a bitter fight against any injustices. He was mastered by a high senseof responsability before humanity.
Jebeleanu, for whom "the grief of spirit is deeper than that of bones", rised firmly against war, which never won during the history.

Keywords: Hanibal, militant, humanity, injustices, war.

Începând cu **„Cântece împotriva morţii",** lirica lui Eugen Jebeleanu capătă noi valenţe. Poemele ecestui volum au solicitat, susţine Eugen Simion, „îndeosebi coarda pamfletară a lirismului lui Jebeleanu". **Sarcasmul civic** s-a adăugat mai vechilor componente ale discursului liric (expresia poetică aflată sub zodia ermetismului, lupta pentru pace, lumea nouă de după război, omagierea unor personalităţi prin reportaje versificate, tanaticul, timpul nemilos cu oamenii, tragedia colectivă etc.).

Poetul, încă din „Prolog", se declară un adversar înverşunat al morţii şi mai ales al „odraslelor" şi al „slujitorilor" ei, „care se numesc: Mizerie, Tiranie, Perversitate, Meschinărie, Foame, Invidie şi Lăcomie. Ca să poată apăra viaţa, el cheamă în ajutor victimele „din camerele de gazare", „şoapta fiecărui copil, din milioanele de prunci ucişi", „pletele/ a patruzeci de fete-asasinate".

Avem şi în acest volum de-a face cu acel *sentiment al responsabilităţii* în faţa umanităţii, whitmanian. Poetul se simte dator faţă de omenire şi, împlicându-se într-un destin general, se face protector al vieţii.

Amintirile din copilărie şi din adolescenţă- „odaia gheaţă", fitilul ars al lămpii fără gaz", „soba rece", „palma dată de un profesor", casa de pe Strada Gării, cu duşumelele „ca nişte râuri îngheţate", în care vrea ca nimeni să nu mai locuiască vreodată, amintirile din veacul „uituc" şi „cu pieptul spart" îl urmăresc pe poet peste tot.

El se ridică împotriva *lăcomiei,* a goanei după aur, metalul perfid care acoperă creierul individului:

„Să nu tânjiţi la aur, să nu-l vreţi
căci iată ei sunt plini
de aur
şi-n faţa voastră pier
în secolul acesta
care nu este-al lor" („Eldorado").

Omul a ajuns o veritabilă maşinărie cu „mâinile/ despărţite/ de ceea ce gândeşte" („Civilizaţie").

Pe lângă fântânile romane, statuile lui Marcus-Aurelius şi Caesar, trec "criminalii de azi", plini de „măreţie", spre care priveşte Caracala „cu fruntea-ngândurată de o sută/ de bice ale invidiei". Mai trec şi „oameni palizi/ cu mâinile în buzunarul gol". Poetul e nevoit să pună cuvintelor „coifuri de fier" ca să nu se mai audă „vântul ce târăşte vaiete/ şi aripi de azur muiate-n sânge/ şi luna palidă ca un copil minat de stronţiu" („Dragă...").

BDD-A21781 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:33 UTC)

Universul este plin de *contraste şi patimi apăsătoare*. Secolul are „pieptul împodobit,/ strivit, ciuruit/ de-atâtea decoraţii meritate/ şi nemeritate: stele,/ explozii, ordine, dezordine, victorii, morminte, primejdii...” („XX”). În această lume a haosului şi a degradării apare imaginea unei femei „cu braţele pline de trandafiri”, „soră a sfărâmătorilor de lanţuri,/ logodnică a timpului ce vine”, simbol al încrederii, al noii vieţi. („Ziua cu trandafiri”).

Într-un frumos poem („Oh, animalele...”). Jebeleanu *aduce laude patrupedelor*, fidele întotdeauna şi devotate: „un câine/ rămâne totdeauna un câine”, deci „în el poţi liniştit să ai încredere”. Animalele nu sunt lacome (bursucul strânge alimente doar „cât îi trebuie să iasă/ din iarnă/ şi nu mai mult...”), nu sunt lăudăroase (niciun leu nu s-a bătut vreodată în piept, răgind „Eu şi iar eu”), sunt modeste şi nu au ambiţii negative, de parvenire: „aţi văzut un cal ambiţios?/ cei de la curse/ care-ajung întâi?/ Dar e a lor ambiţia?/ O, dacă n-ar fi pintenii...”. Astfel sunt animalele. „Dar unii oameni...”. Unii oameni, spre deosebire de aceste animale sunt încă stăpâniţi de instinctele joase şi înjositoare.

Din aceeaşi sferă de inspiraţie face parte şi „Cocoşii oraşului”, un splendid poem. *Cocoşii*, care-şi îndeplinesc „neîncetat datoria”, dimineaţă de dimineaţă, simbolizează trezirea lumii din noapte şi somn. În „cântecele” sale „împotriva morţii” poetul intervine mereu cu luciditate lirică spre a netezi asperităţile, spre a domoli *tendinţele polemice*, aşa cum o făcea altădată şi Ion Barbu (fireşte, exceptând elipsa, pe care Jebeleanu o abandonase de mult). Confesiunea fuzionează uneori cu pamfletul („Au fost şi victime”). „Cântece împotriva morţii” cuprinde poeme al căror lirism are „un relief aspru, fulgerat de mânii teribile”(Eugen Simion).

Poet al sarcasmului ni se relevă Eugen Jebeleanu şi în **„Parabole civile”,** al doilea ciclu al volumului „**Hanibal”** (1972). Apare şi aici, mai bine slujită artistic, *tema responsabilităţii individului pentru soarta umanităţii* („Asupra mea”, „Ediţie specială”, „Sugrumătorul”). Poetul vrea să treacă răul lumii asupra sa , nădăjduind că astfel ea, lumea, ar rămâne pură „ca marea- fără de minciună”.

El se ridică împotriva *nepăsării* şi a *minciunii*, a unui soi de *narcisism* cultivat de unii oameni („Insula”, „Apostolul”). „Apostolul” lui Jebeleanu nu e ca al lui Goga, de vreme ce poetul îi pune întrebări de felul acesta:

„De ce fel de iubire îmi vorbeşti?
De-aceea care-ţi face doar ţie bine? Spune!
De oamenii ce-njurul tău vrei să se-adune
să te iubească, să le porunceşti?”.

Cinismul (”Ediţie specială”), *spiritul fariseic* („Privighetorile sunt cele care ne-au scos ochii/ nu lupii, nu răufăcătorii”- „Privighetorile”), *falsitatea* („Raiul”, „Perfectul aprobat”, „Nu cu tristeţe”) sunt condamnate de poet. Citǎm din ultimul poem enumerat mai sus:

„Omul acesta nu mă vrea trist
şi mă sileşte să râd-
şi cu cât mă sileşte mai mult
obrazul meu este mai hâd”.

Un *umor întunecat*, amar traversează uneori poemele. Edificator în acest sens este sonetul „Măşti”, dedicat „unor amici”, care are ceva din verva polemică a lui Macedonski:

„de mă iubiţi, iubiţi-mă tocat
şi nu întreg, căci dinţi-or să vă doară ...
Dar nu v-ascundeţi gândul: ca să ştiu
.....
ce trebuie să fac cât încă-s viu
cu leşul vostru care mai trăieşte.”.

Poetul e „un răget de fiară” când se gândeşte la copii şi la bătrâni, expresii inocente şi fragile ale vieţii, trăind şi ei tot sub ameninţarea „furunculelor de bombe”, a „mortuarilor crini explozivi”, care mâine ar putea brăzda cerul. De un lucru însă Jebeleanu e foarte sigur: *forţa,*

BDD-A21781 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:33 UTC)

războiul nu vor triumfa niciodată. Hanibal, teribilul general cartaginez, este, într-un antologic poem, simbolul războiului, al răului care nu învinge:

„Nimeni n-avea ceea ce el avea:
superba lui trufie
şi elefanţii
şi labele lor sfărâmând vertebrele
acestor Alpi albiţi de spaimă.
Călca, de-abia să se audă, peste stânci
şi s-auzea în lună, şi
nimeni nu mai văzuse trâmbiţele
de piatră ondulândă ale acestor fiare.
Şi n-au învins." („Hanibal")

Jebeleanu, cel care a crezut atâta în forţa omului ce se ridică împotriva războiului, spune o frumoasă *„Rugăciune"* , în care îndeamnă la înţelegere şi dezarmare:

„Tatăl nostru carele eşti în ceruri
coboară, dacă eşti, pe pământ
şi opreşte viforul morţii
şi fă din căşti pălării
şi mângâie feţele morţilor
păstrându-i în viaţă pe vii
şi stai printre noi de ni-eşti tată,
din sângele scurs făcând vin
şi fă din oricare armată
alaiuri civile.
Amin."

Poetul speră că oamenii „se vor bombarda odată cu flori".

În această lume, în care, ca să fii tu însuţi trebuie să ai curaj, în această lume în care sufletul „când să fie mare/ ni se cocoşă ca prostul/ proştilor dând acsultare", poetul crede în *forţa gingăşiei şi a generozităţii*, în căldura *iubirii,* ca în această parabolă:

„M-am gândit azi ce pur e
sufletul de iepure.
Chiar când glonţului i-e pradă
scoate îngeri din zăpadă" („M-am gândit")

De altfel, *imaginea inocenţei* este cultivată consecvent de Jebeleanu, în general în poeme „de o concentrare aforistică", după cum remarca Dan Laurenţiu.. Aceste poeme ne aduc aminte de poetul din „Inimi sub săbii", primul volum al poetului, din cauza versului şi a strofei foarte condensate. Numim câteve: „Iov şi fraţii", „Fapt divers", „Supra" şi citäm această parabolă cu *„ursul Veta*", din care trebuie să deducem- crede Al. Piru- că artistului i se cere ca, după ce-şi câştigă libertatea, „să se supună, deliberat, unor constrângeri de ordin interior".

„Ursul Veta a fost un urs ciudat
cu nume de femeie şi trupul de bărbat.
Poet fiind, se smulse din fiare şi din funii
şi din belciug- şi-şi puse în nas belciugul lunii."

Relativ surprinzătoare apare imaginea unui *car cu grâu* printre atâtea alte imagini ale războiului, ale violenţei, ale ipocriziei şi ale laşităţii. Grâul e simbolul adevăratelor puteri, al vieţii triumfătoare:

„Un car mărunt, cu grâu, ce trece
peste pământu-ntins şi rece,

BDD-A21781 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:33 UTC)

un car cu grâu ce se înclină
sub greutatea-i de lumină,
un car cu grâu ce se apleacă
oftând încet şi vrând să treacă
printre chesoane, printre şire
de leşuri, printre cimitire-
şi trece, luminând cu spice,
ucisul cer străpuns de-alice." („Carul cu grâu")

„Parabole civile" nu este rupt de celălalt ciclu al volumului „Hanibal", „Râul pe obraz". Trecerea de la unul la altul se face, tematic, prin faptul că ambele cicluri vorbesc despre refuzul morţii, despre credinţa în adevăr şi despre „durerea şi revolta omului singur, care se deschide tot mai mult spre cetate", cum spune Al. Andriescu.. Un poem ca „Da şi nu", din primul ciclu, ar fi putut foarte bine figura în cel de-al doilea, căci vorbeşte şi el despre „absurd" şi „ticăloşie", despre „uitare", „resemnare" şi „nedreptate", împotriva cărora omul trebuie neapărat să lupte.

„Durerea spiritului e mult mai adâncă/ decât a trupului", spunea Jebeleanu într-un poem. Poetul a fost sortit să fie intransigent faţă de toate nedreptăţile care i se fac omului. Jebeleanu, mai ales în ultima parte a creaţiei sale, nu şi-a pus prea mari probleme de artă: pentru el, arta a însemnat, în primul rând, a sluji adevărul, artistul rămânând uneori în umbra cetăţeanului revoltat împotriva unei lumi prost alcătuite.

BIBLIOGRAFIE

Andriescu Al.(1974). *Relief contemporan. Scriitori şi cărţi*. Iaşi: Editura Junimea
Balotă, Nicolae. (1973). „Eugen Jebeleanu: Hanibal". *Steaua,* nr.1.
Căprariu, Al. (1964). „Eugen Jebeleanu: Cântece împotriva morţii". *Tribuna,* nr. 13
Dimisianu, G.(1974). *Valori actuale*. Bucureşti : Editura Eminescu.
Felea, Victor (1977). *Aspecte ale poeziei de azi.* Cluj- Napoca: Editura Dacia
Laurenţiu, Dan. (1976). *Eseuri asupra stării de graţie,* Bucureşti: Editura Cartea românească
Piru Al. (1975). *Poezia românească contemporană. 1950-1975.* Bucureşti: Editura Eminescu.
Simion, Eugen. (1965). *Orientări în literatura contemporană*. Bucureşti: E.P.L.

BDD-A21781 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:33 UTC)